

Avrupa Birliği
İnsani Yardım
tarafından finanse edilmektedir

Türkiye
Education Sector
Working Group

unicef

her çocuk için

Okula Dönüş Ebeveyn Anketi Raporu 2025–2026 Eğitim Öğretim Yılı

Eğitim Sektörü Çalışma Grubu | Mayıs 2026

Okula Dönüş Ebeveyn Anketi Raporu

2025–2026 Eğitim Öğretim Yılı

Mayıs 2026

Ön Kapak Fotoğrafı: UNICEF/UNI988093/

Arka Kapak Fotoğrafı: UNICEF/UNI846401/Fatih İşçi

Çalışmanın içeriği UNICEF'in politikalarını veya görüşlerini yansıtmak zorunda değildir. Bu yayındaki tanımlamalar, herhangi bir ülkenin, bölgenin veya yetkililerinin yasal statüsü veya sınırlarının belirlenmesi konusunda bir görüş anlamına gelmez. Bu çalışmanın telif hakkı Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu'na aittir. Bu çalışmanın çoğaltılması veya alıntı yapılması için izin alınması gerekmektedir. UNICEF'in yazılı bir talepte bulunulmasını gerektiren resmî bir izin politikası vardır. Ticari olmayan kullanımlar için izin ücretsiz olarak verilecektir. İzin talebinde bulunmak için lütfen aşağıdaki bilgiler aracılığıyla iletişime geçiniz.

Daha fazla bilgi için iletişime geçiniz:

UNICEF Türkiye, Eğitim Bölümü

E-posta: ankara@unicef.org

UNICEF Türkiye Ülke Ofisi

Yıldız Kule İş Merkezi, Turan Güneş Bulvarı No: 106, Kat: 7

Ankara, Türkiye

Tel: +90 312 454 1000

Faks: +90 312 496 1461

© UNICEF Türkiye, Ankara, 2026

Bu yayın Avrupa Birliği'nin finansman desteği ile hazırlanmıştır. Bu yayında yer alan ifadeler Avrupa Birliği'nin resmi görüşlerini temsil etmez.

Teşekkür

Eğitim Sektörü Çalışma Grubu (ESÇG), depremden etkilenen Türk ev sahibi topluluklar da dâhil olmak üzere farklı uyruklardan hanelerle yürütülen saha çalışmaları ve veri toplama süreçlerine katkı sağlayan ve destek veren aşağıdaki sektör ortaklarına ve kuruluşlara teşekkür eder:

Afganistan Hazaraları Kültür ve Dayanışma Derneği (AHCSA), Amal İnsani Yardım Derneği (AİYD), Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu (UNICEF), Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (UNHCR), Dünya Doktorları Derneği (DDD), Dünya Yerel Yönetim ve Demokrasi Akademisi Vakfı (WALD), Genç Hayat Vakfı (GHV), Hayata Destek, Human Appeal Türkiye, İltica ve Göç Araştırmaları Merkezi (İGAM), İnsan Kaynağını Geliştirme Vakfı (İKGV), İzmir Buca Belediyesi, Kırkayak Kültür, Kilis Belediyesi, Malatya Şam Derneği, MaviKalem, Save the Children Türkiye, Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi, Sosyal Gelişim ve Dayanışma Derneği (SGDD-ASAM), Travma ve Afet Ruh Sağlığı Çalışmaları Derneği (TARDE), Türk Kızılay, Türkistan Elleri Eğitim Kültür ve Yardımlaşma Derneği, Türkiye Kalkınma Vakfı (TKV), Uluslararası Aydın Nesil Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği, Uluslararası Göç Örgütü (IOM), Yeryüzü Çocukları Derneği (YECED), Yetim Vakfı ve Zeytinburnu Güçlendirilmiş Göçmen Sağlığı Merkezi.

Bu çalışma, Avrupa Birliği İnsani Yardım Operasyonları tarafından sağlanan fonla hazırlanmıştır. Raporun hazırlanması, UNICEF adına Muhammed Israr Khan (Eğitim Uzmanı / ESÇG Ulusal Koordinatörü) ve Yasemin Kızıloğlu (Eğitim Sorumlusu / Bilgi Yönetimi) tarafından yürütülmüş; Terry Durnnian'ın (Eğitim Bölüm Başkanı) stratejik rehberliğinde gerçekleştirilmiştir.

İletişim

Yasemin Kızıloğlu

Eğitim Sorumlusu, UNICEF Türkiye Ülke Ofisi

E-posta: ykiziloglu@unicef.org

Murat Alemdar

Eğitim Sorumlusu, UNICEF Türkiye Ülke Ofisi

E-posta: malemdar@unicef.org

Barış Deyirmenci

Eğitim Sorumlusu, UNICEF Türkiye Ülke Ofisi

E-posta: bdeyirmenci@unicef.org

Kısaltmalar

ASHB	: Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı
EÇE	: Erken Çocukluk Eğitimi
ESÇG	: Eğitim Sektörü Çalışma Grubu
MEB	: Millî Eğitim Bakanlığı
OD	: Okula Dönüş
RSPSD	: Ruh Sağlığı ve Psikososyal Destek
UNICEF	: Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu

İçindekiler

Yönetici Özeti	6
A. Arka Plan	7
B. Anketin Kapsamı	8
C. Değerlendirme Bulguları	9
1. Tüm Yaş Gruplarında Eğitime Erişim Engelleri: Ebeveyn Anketinden Temel Bulgular	11
2. Okul Dışı Kalmanın Coğrafi Örüntüleri	13
3. Okul Dışı Kalmış Çocukların Yaşa Özgü Dağılımı ve Dışlanma Nedenleri	15
4. Uyruk: Okul Dışı Kalmanın Temel Belirleyicileri	17
5. OD Ebeveyn Anketi Bulgularına Dayalı Öneriler	19

Yönetici Özeti

2.442

ankete katılan hane sayısı

6.363

çocuk için eğitime erişim verisi

%84

eğitime kayıtlılık oranı

%16

eğitim programlarına katılmayanların oranı

Türkiye kapsayıcı eğitime erişimi sağlama yönündeki çabalarını sürdürürken Okula Dönüş (OD) Ebeveyn Anketi bulguları, özellikle mülteci ve hassas durumdaki çocuklar için okul dışı kalmanın kalıcı ve sistemik bir sorun olmaya devam ettiğini doğrulamaktadır. UNICEF liderliğinde Eğitim Sektörü Çalışma Grubu (ESÇG) tarafından uygulanan 2025-2026 OD Ebeveyn Anketi, kentsel, mülteci barındıran ve depremde etkilenen iller genelinde 2.442 haneye ulaşmış ve 6.363 çocuk için eğitime erişim verilerini ortaya koymuştur. Genel olarak ankete katılan çocukların %84'ü eğitime devam ederken %16'sı eğitim programlarına katılmamaktadır.

Eğitim programlarına katılmayan çocuklar arasında okul dışı kalma, temel olarak yapısal ve sosyo-ekonomik engellerden kaynaklanmaktadır. Erkek çocuklar (%54), kız çocuklara (%46) kıyasla biraz daha yüksek bir orana sahiptir; bu durum, daha geniş ekonomik baskıları ve okul dışı kalmış her 10 çocuktan en az 1'ini etkileyen çocuk işçiliğinin yaygınlığını yansıtmaktadır. Yaşa göre ayrıştırılmış analiz, eğitim döngüsü içindeki kritik baskı noktalarını ortaya koymaktadır. 6-9 yaş arası çocuklar, okul dışı kalmış çocukların en büyük kısmını (%57) temsil etmekte olup bu durum okula geç başlama ya da okula hiç başlayamama ile ilgili zorluklara işaret etmektedir. 14-17 yaş arası ergenler %26'lık bir oranı oluşturmaktadır. Bu durum uzun süreli kopuşun birikimli etkisini, ekonomik zorunlulukları ve yeniden eğitime katılım için sınırlı fırsatları yansıtırken 10-13 yaş arası çocuklar %17'yi oluşturmakta ve önleyici erken müdahaleler için kilit bir grup olmaya devam etmektedir.

Ekonomik güçlükler, tüm yaş gruplarında okul katılımının önündeki baskın engel olarak ortaya çıkmaktadır. Ücretsiz kamu eğitiminin mevcut olmasına rağmen mali kısıtlar okul dışında kalan çocukların üçte birinden fazlasını etkilemekte; ebeveynler sıklıkla üniforma, okul malzemeleri, ulaşım ve ilgili diğer masrafları geç kayıt veya kayıt olmamanın temel nedenleri olarak

göstermektedir. Okula kayıt sırasında karşılaşılan sorunlar da dışlanmayı artırmakta ve çocukların yaklaşık %30'unu etkilemektedir. Bu zorluklar büyük ölçüde kimlik belgelerinin eksikliği, adres kayıtlarının tamamlanmamış olması, okul kayıt prosedürlerine ilişkin sınırlı farkındalık, okul düzeyindeki retler ve kapasite kısıtlarıyla ilişkilidir. Bu sorunlar orantısız biçimde mülteci ve göç etmiş hanelerin çocuklarını etkilemektedir.

Eğitim programlarına katılmayan çocuklar arasında okul dışı kalma, temel olarak yapısal ve sosyo-ekonomik engellerden kaynaklanmaktadır. Erkek çocuklar (%54), kız çocuklara (%46) kıyasla biraz daha yüksek bir orana sahiptir; bu durum, daha geniş ekonomik baskıları ve okul dışı kalmış her 10 çocuktan en az 1'ini etkileyen çocuk işçiliğinin yaygınlığını yansıtmaktadır.

Okullara olan mesafe ve yetersiz ulaşım olanakları gibi fiziksel erişim engelleri, özellikle kentsel, yarı kentsel ve yeniden yerleşim alanlarında düzenli devamı engellemeye devam etmektedir. Koruma ve psikososyal faktörler de önemli bir rol oynamaktadır. Zorbalık, eğitimden uzun süre uzak kalma ve olumsuz akran etkisi kopuşa katkıda bulunurken çocuk işçiliği, hane içi bakım sorumlulukları ve tarımsal faaliyetler çocukların okula devam etme imkânını daha da sınırlamaktadır. Mülteci ailelerin bir kısmı için Suriye'ye geri dönme niyetine bağlı belirsizlik, eğitimle ilgili kararları etkilemekte; bu durum öğrenmeye yönelik düşük talebi yansıtmaktan ziyade esnek ve güven artırıcı eğitim olanaklarına duyulan ihtiyacı ortaya koymaktadır.

Engeli olan çocuklar, toplam vaka yükü içinde daha küçük bir oranı temsil etmelerine rağmen ek bariyerlerle karşı karşıyadır. Engelliliğe yönelik hizmetlere sınırlı erişim, yetersiz yardımcı cihazlar ve kapsayıcı eğitim konusunda eğitim almış öğretmen eksikliği, anlamlı katılımı kısıtlamaya devam etmektedir. Şubat 2023 depremlerinin artakalan etkileri de sürmekte olup, hasar görmüş okul altyapısı ve beton binalara yeniden girme korkusu, bazı topluluklarda devamı daha da olumsuz etkilemektedir.

Erken Çocukluk Eğitimi (EÇE), en kritik erişim açığı olmaya devam etmektedir. Anket kapsamında değerlendirilen 3–5 yaş arası çocuklar arasında, bu yaş grubundaki çocukların toplam %81'i EÇE programlarına katılmamaktadır. Katılmamanın temel nedenleri büyük ölçüde çocukların çok küçük olduğuna dair algılar, ekonomik engeller, hizmetlere olan mesafe ve yaşa uygun eğitim veren yerlerin sınırlı olmasıdır. Bu

boşluklar, okula hazır bulunuşluk, öğrenme çıktıları ve eğitim döngüsü boyunca devamlılık açısından uzun vadeli riskler oluşturmaktadır.

Genel olarak OD Ebeveyn Anketi Türkiye'de okul dışı kalmanın, yaş ve göç durumuyla birlikte yoğunlaşan, birbiriyle kesişen ekonomik, idari, erişimle ilgili, koruma ve kırılganlık faktörlerinin sonucu olduğunu doğrulamaktadır. Bu zorlukların ele alınması; erken okula başlama ve EÇE'yi önceliklendiren, eğitime bağlı sosyal koruma mekanizmalarını güçlendiren, okul kayıt süreçlerini sadeleştiren, okullara erişimi iyileştiren ve ergenler için esnek ve alternatif eğitim olanaklarını genişleten, yaşa duyarlı ve kanıta dayalı OD stratejilerini gerektirmektedir. Millî Eğitim Bakanlığı (MEB), ESÇG ortakları, belediyeler ve bağışçılar arasında sürdürülebilir çok sektörlü iş birliği, bu bulguların kalıcı ve çocuk odaklı etkilere dönüştürülmesi açısından hayati önem taşımaya devam etmektedir.

A. Arkaplan

Türkiye 2025–2026 eğitim öğretim yılına girerken okul çağındaki 1 milyondan fazla mülteci ve yabancı uyruklu çocuk için eğitime erişim önemli bir zorluk olmaya devam etmiş; bu çocukların yaklaşık %22'si okul dışı kalmıştır. Bu durum özellikle kırılgan ve depremden etkilenen çocuklar için geçerlidir. Geçici koruma altındaki Suriyeli çocuklar, etkilenen en büyük grubu temsil etmiş ve eğitime erişimde birbiriyle örtüşen çoklu engellerle karşılaşmaya devam etmiştir. Bu engeller arasında ekonomik zorluklar, okula kayıt sırasında karşılaşılan sorunlar, dil güçlükleri, sınırlı ulaşım olanakları, akran zorbalığı, ebeveynlerin eğitim olanaklarına ilişkin düşük farkındalığı ve Şubat 2023 depremlerinin 11 il genelinde eğitim sistemlerini sekteye uğratmaya devam eden etkileri yer almaktadır.

Bu zorlukların ölçeği ve karmaşıklığı, koordineli, kapsayıcı ve kanıta dayalı eğitim müdahalelerine duyulan ihtiyacı ortaya koymuştur. Bu bağlamda UNICEF, ESÇG'nin lideri olarak mülteci ve ev sahibi topluluklardaki çocuklar için eğitime erişimi, devamlılığı ve sistemin yanıt verebilirliğini güçlendirmeyi amaçlayan yaklaşımlara öncelik vermiştir. Okula kayıt olmanın önündeki engellerin belirlenmesine, öğrenmenin sürekliliğinin desteklenmesine ve en kırılgan çocuklara ulaşılmasının sağlanmasına özel önem verilmiştir.

Her yıl UNICEF liderliğinde yürütülen OD Ebeveyn Anketi, eğitim müdahalesi kapsamında temel bir kanıt üretme mekanizması işlevi görmektedir. Anket, ebeveynlerin okula erişim, katılım ve eğitime yönelik engeller konusundaki görüşlerini ortaya koymak ve program tasarımı, politika diyalogu ve savunuculuk çalışmalarını desteklemek amacıyla tasarlanmıştır. Önceki anket döngülerinden elde edilen bulgular, hedefe yönelik müdahalelerin geliştirilmesine katkı sağlamış ve ulusal ve yerel eğitim paydaşlarıyla yürütülen etkileşimleri yönlendirmiştir.

Türkiye 2025–2026 eğitim öğretim yılına girerken okul çağındaki 1 milyondan fazla mülteci ve yabancı uyruklu çocuk için eğitime erişim önemli bir zorluk olmaya devam etmiş; bu çocukların yaklaşık %22'si okul dışı kalmıştır. Bu durum özellikle kırılgan ve depremden etkilenen çocuklar için geçerlidir.

B. Anketin Kapsamı

Anket Kapsamı ve Hedef Nüfus

OD Ebeveyn Anketi, Türkiye genelinde kentsel, mülteci barındıran ve depremden etkilenen illerde 3-17 yaş arası 6.363 çocuğu kapsayan 2.442 haneye ulaşmıştır. Örneklem, Türk ev sahibi topluluklardan çocukların yanı sıra başta Suriyeli ve Afgan haneler olmak üzere mülteci nüfusları da içermekte olup uyruk, cinsiyet ve yaş grupları arasında analiz yapılmasına olanak sağlamaktadır.

Anket, EÇE dahil okul çağındaki çocukları kapsayarak hem erken öğrenme programlarına hem de örgün eğitime erişimin değerlendirilmesini içermektedir. Anket yoluyla toplanan veriler, kayıt örüntüleri, okula katılımın önündeki engeller ve eğitime erişimi etkileyen hane düzeyindeki faktörler hakkında içgörüler sunmaktadır.

Metodolojiye Genel Bakış

Eğitime erişimdeki eğilimleri, eşitsizlikleri ve engelleri belirlemek amacıyla nicel analitik yöntem uygulanmış; bulguların açık biçimde sunulması ve kanıta dayalı karar alma süreçlerinin desteklenmesi için metin içinde sayısal veriler ve yüzdeler kullanılmıştır. Buna ek olarak ESÇG üyeleriyle gerçekleştirilen düzenli yansıtma ve gözden geçirme oturumları veri kalitesini daha da güçlendirmiş, bulguların doğrulanmasını sağlamış ve iyileştirme alanlarının belirlenmesine yardımcı olmuştur.

Anket, çocukların eğitime erişimini etkileyen örüntüleri, eşitsizlikleri ve engelleri belirlemek için nicel bir analitik yaklaşım kullanmıştır. Hanelerden toplanan veriler sayısal ve yüzdeye dayalı göstergeler kullanılarak analiz edilmiş; böylece okul kayıtları, devamsızlık ve eğitime yönelik temel engellere ilişkin eğilimlerin açık biçimde sunulması sağlanmıştır.

Analiz; yaş grubu, cinsiyet, uyruk ve coğrafi konuma göre ayrıştırmayı içermekte olup bu sayede kırılğan grupların ve okul dışı kalmaya katkıda bulunan yapısal faktörlerin belirlenmesine olanak tanımaktadır. Bulgular ayrıca ESÇG üyeleriyle gerçekleştirilen düzenli yansıtma ve gözden geçirme oturumları aracılığıyla üçgenleme yöntemiyle desteklenmiş; bu süreç sonuçların doğrulanmasını sağlamış, veri kalitesini güçlendirmiş ve program ile politika müdahaleleri için öncelikli alanların belirlenmesine yardımcı olmuştur.

Anketin Sınırlılıkları

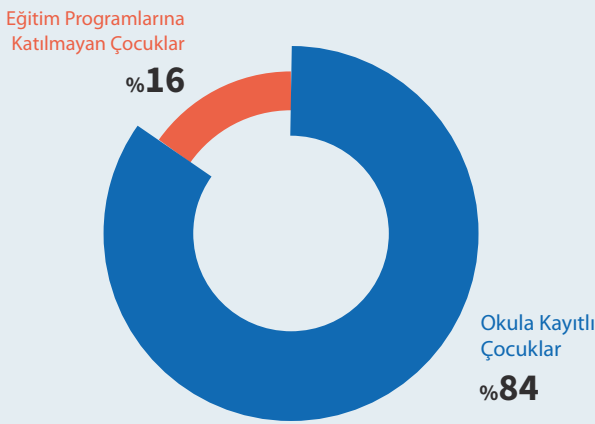
Geniş bir kapsama sağlanmasına yönelik çabalara rağmen OD Ebeveyn Anketi çeşitli sınırlılıklarla karşılaşmıştır. Anketin hızlı uygulanması örnekleme yanlılığına yol açmış; özellikle daha yüksek veya daha karmaşık eğitim ihtiyaçlarına sahip çocuklar olmak üzere bazı grupların muhtemelen yeterince temsil edilmemesine neden olmuştur. Anket Arapça, İngilizce ve Türkçe olarak sunulmasına rağmen dil ve okuryazarlık engelleri devam etmiş ve bazı katılımcıların ankete tam olarak katılma kapasitesini sınırlamıştır.

Uzak ve dezavantajlı nüfuslara ulaşmak zor olmaya devam etmiş, bu durum örneklemin kapsayıcılığını etkilemiştir. Öz bildirim yanlılığı ve engelliliğin anlaşılmasındaki kültürel farklılıklar, bazı sorunların eksik bildirilmesine yol açmış olabilir. Ayrıca, yüksek ve çeşitli bir yanıt oranına ulaşmadaki güçlükler, bulguların genel temsiliyetini etkileyebilir. Sınırlı bağlantı imkânına sahip bölgelerde veri kalitesi, gizlilik ve güvenilirlik de kısıtlanmış; bu durum tutarlı ve doğru veri toplama açısından ek zorluklar oluşturmuştur.

C. Değerlendirme Bulguları

OD Ebeveyn Anketi, Türkiye genelinde kentsel, mülteci barındıran ve depremden etkilenen illerde 3-17 yaş arası 6.363 çocuğu kapsayan 2.442 haneye ulaşmış ve sistem düzeyindeki eğilimlerin belirlenmesine olanak sağlayacak yeterli büyüklükte ve çeşitlilikte bir örneklem sunmuştur. Değerlendirilen nüfus içerisinde çocukların %84'ü okula kayıtlıyken, %16'sı (1.028 çocuk) eğitim programlarına katılmayan çocuklar olarak tespit edilmiştir.

Bulgular, eğitime erişimde süregelen eşitsizlikleri ortaya koymuştur. Mülteci çocuklar, depremden etkilenen topluluklarda yaşayanlar arasında en yüksek düzeyde devam etmeme oranlarını göstermiş; Suriyeli çocukların %20,82'si ve Afgan çocukların %19,68'i okul dışı olarak tespit edilirken bu oran Türk çocuklar için %17,42 olarak belirlenmiştir. Iraklı, Filistinli ve Ukraynalı nüfuslar dâhil diğer mülteci uyruklarında ise okul çağındaki çocukların yaklaşık %30'u herhangi bir eğitim programına kayıtlı değildir. Okul dışı kalmış çocukların %45,73'ünü kız çocuklar oluşturmakta olup bu eşitsizlikler özellikle ileri yaş gruplarında ve mülteci nüfuslarda artmaktadır.

EÇE, en kritik erişim açığı olarak ortaya çıkmıştır. 3-5 yaş arası çocuklar arasında yalnızca %19,40'ı EÇE'ye kayıtlıyken, %80,60'ı herhangi bir erken eğitim programına katılmamaktadır. Katılım oranı özellikle 3-4 yaş grubunda (%13,5) düşük olup 5 yaş grubunda %27,3'e çıkmaktadır. EÇE'ye kayıt oranı depremden etkilenen ev sahibi topluluklarda en yüksek (%30) iken, Suriyeli çocuklar arasında en düşük düzeydedir (%17,9); bu durum okula hazır bulunuşluk ve uzun vadeli eğitim sürekliliği açısından kaygı yaratmaktadır.

Eğitimden dışlanma, birbiriyle kesişen ve birikimli engeller tarafından şekillenmektedir. Okula kayıt sırasında karşılaşılan sorunlar çocukların %37,67'sini etkilemekte olup bu durum büyük ölçüde kimlik belgelerinin eksikliği, adres kayıtlarının tamamlanmamış olması ve kayıt süreçlerine ilişkin sınırlı farkındalıkla ilişkilidir. Ücretsiz kamu eğitimi mevcut olmasına rağmen mali kısıtlar hanelerin %32,19'unu etkilemekte; aileler üniforma, öğrenme materyalleri ve ulaşım gibi dolaylı maliyetlerle başa çıkmakta zorlanmaktadır. Mesafe ve ulaşım engelleri çocukların %16,21'ini, özellikle kırsal ve depremden etkilenen bölgelerde etkilerken; çocuk işçiliği %14,16'sının eğitim programlarına katılmasını engellemektedir. Diğer engeller arasında zorbalık ve sosyal dışlanma (%9,82), engelliliğe duyarlı kapsayıcı eğitimin sınırlı olması (%7,31) ve kalabalık sınıflar ile altyapı hasarı (%7,08) yer almaktadır. Dil engelleri ve depremin kalıcı etkileri de dışlanma risklerini daha da artırmaktadır.

Geçen yılın sonuçlarıyla karşılaştırıldığında, OD Ebeveyn Anketi bulguları Türkiye'de okul dışı kalmanın genel olarak istikrarlı ancak kalıcı bir örüntü sergilediğini göstermektedir. Önceki anket yaklaşık 2.455 haneyi ve 3-17 yaş arası 6.800'den fazla çocuğu kapsamış olup, katılımcıların çoğunluğunu mülteci haneler ve 2023 depremlerinden etkilenen topluluklar oluşturmuştur. Bu yılın bulgularına benzer şekilde, önceki anket de eğitime erişimdeki yapısal engellerin başlıca mali kısıtlar, okula kayıt sırasında karşılaşılan zorluklar ve ulaşım sorunlarıyla bağlantılı olduğunu ortaya koymuştur. Bu tutarlı örüntüler, eğitime erişimden dışlanmanın münferit yerel faktörlerden ziyade büyük ölçüde sistemsel sosyo-ekonomik ve prosedürle ilgili engeller tarafından belirlendiğini göstermektedir.

EÇE, en kritik erişim açığı olarak ortaya çıkmıştır. 3-5 yaş arası çocuklar arasında

yalnızca %19,40'ı EÇE'ye kayıtlıyken, %80,60'ı herhangi bir erken eğitim programına katılmamaktadır.

Okul dışı kalmanın genel oranı iki anket dönemi arasında büyük ölçüde benzer kalmıştır. Mevcut anket çocukların %16'sını (1.028 çocuk) okul dışı olarak belirlerken, önceki anket de benzer şekilde %16'sına işaret etmiş ve mülteci ile depremden etkilenen topluluklarda önemli bir çocuk grubunun eğitim sisteminin dışında kaldığını vurgulamıştır. Bu uyum, genel kayıt düzeyleri görece yüksek kalsa da, kırılğan çocuklardan oluşan kalıcı bir grubun eğitime katılımında engellerle karşılaşmaya devam ettiğini göstermektedir.

Her iki yılda da ekonomik kırılğanlık ve okula kayıt sırasında karşılaşılan engeller dışlanmanın başlıca belirleyicileri olmaya devam etmektedir. Mali zorluklar, kayıt ve belgelendirme sorunları ile ulaşım kısıtları, okul kayıt ve devamının önündeki en önemli engeller olarak tanımlanmıştır. Bu yılın bulguları bu durumu pekiştirmekte; okula kayıt sırasında karşılaşılan engeller çocukların %29,75'ini, mali kısıtlar ise hanelerin %36,20'sini etkilemektedir.

Genel olarak OD Ebeveyn Anketi, Türkiye'de okul dışı kalmanın ekonomik, idari, erişimle ilgili, koruma ve kırılğanlık faktörlerinin birleşiminden kaynaklandığını; bu risklerin özellikle mülteci çocukları, küçük yaştakileri ve ergenleri orantısız biçimde etkilediğini doğrulamaktadır. Bulgular; eğitime bağlı sosyal koruma mekanizmalarının güçlendirilmesi, kayıt süreçlerinin sadeleştirilmesi, EÇE hizmetlerinin genişletilmesi, ulaşım ve altyapının iyileştirilmesi, psikososyal destek ve dil desteğinin artırılması ve kapsayıcı eğitim reformlarının hayata geçirilmesini içeren, koordineli ve çok sektörlü müdahalelere duyulan ihtiyacı vurgulamaktadır. MEB, ESÇG ortakları, belediyeler ve bağışçılar arasındaki yakın iş birliği, kanıtların kalıcı etkiye dönüştürülmesi ve Türkiye'deki tüm çocuklar için güvenli, kapsayıcı ve kaliteli eğitime eşit erişimin sağlanması açısından hayati önem taşımaya devam etmektedir.

Okul Dışı Kalmanın Coğrafi, Cinsiyet ve Yaş Örüntüleri

Eğitim programlarına katılmayan çocuklar, anket uygulanan tüm illerde görülmekte olup özellikle kentsel ve yarı kentsel alanlarda, mülteci barındıran bölgelerde ve depremden etkilenen yerlerde daha yüksek yoğunluklarda bulunmaktadır. Bu örüntü, okul dışı kalmanın belirli yerlerle sınırlı bir sorun değil, sistemsel bir mesele olduğunu doğrulamaktadır. Okul dışı kalmış çocuklar arasında cinsiyet dağılımı; %54 erkek ve %46 kız çocuklardan oluşmaktadır. Bu durum, dışlanmanın büyük ölçüde cinsiyete özgü kısıtlamalardan ziyade ekonomik, idari ve korumaya ilişkin engeller tarafından belirlendiğini göstermektedir. Erkek çocukların biraz daha yüksek oranda olması, okul dışı kalmış çocukların %10,43'ünün çalışıyor olmasıyla tutarlıdır ve erkek egemen çocuk işçiliği örüntüleri ile hanehalkı başa çıkma stratejilerinin etkisine işaret etmektedir. Bu bulgular, müdahalelerin dar anlamda cinsiyete dayalı okul kaydı farklarına odaklanmak yerine, temel ekonomik ve koruma kaynaklı belirleyicilerin ele alınmasına öncelik vermesi gerektiğini göstermektedir.

Yaşa göre ayrıştırılmış analiz, okul dışı kalmanın ağırlıklı olarak eğitime ilk giriş aşamasında ortaya çıktığını göstermektedir; okul dışı kalan çocukların %57'si 6-9 yaş grubundadır. Bu durum, erken kopuş ve uzun vadeli öğrenme kaybı açısından kritik bir riske işaret etmektedir. 14-17 yaş arası ergenler okul dışı çocukların %26'sını oluşturmakta olup, bu durum uzun süreli devamsızlık, ekonomik baskılar ve örgün eğitime yeniden katılım olasılığının azalmasıyla ilişkili zorlukları yansıtmaktadır. 10-13 yaş arası çocuklar (%17), zamanında yeniden kayıt desteği sağlanmadığı takdirde kalıcı dışlanma riski yüksek olan geçiş grubunu temsil etmektedir. Genel olarak, okul dışı kalmanın ilk sınıflarda yoğunlaşması, eğitim sisteminden kalıcı kopuşun önlenmesi için erken müdahalenin gerekliliğini ortaya koymaktadır.

Genel olarak OD Ebeveyn Anketi, Türkiye'de okul dışı kalmanın ekonomik, idari, erişimle ilgili, koruma ve kırılğanlık faktörlerinin birleşiminden kaynaklandığını; bu risklerin özellikle mülteci çocukları, küçük yaştakileri ve ergenleri orantısız biçimde etkilediğini doğrulamaktadır.

1. Tüm Yaş Gruplarında Eğitime Erişim Engelleri: Ebeveyn Anketinden Temel Bulgular

Ekonomik kısıtlar en önemli engel olarak ortaya çıkmış; okul dışı kalmış çocukların %36,20'si dolaylı eğitim maliyetleri nedeniyle okula devam edememiş, ebeveynlerin %48,15'i ise çocuklarını eğitim programlarına kaydettirmeme nedenlerinin başında mali kaygıları göstermiştir. Okula kayıt sırasında karşılaşılan sorunlar, okula devam etmeyen çocukların %29,75'ini etkilemiş; bu durum başlıca kimlik belgesi veya adres kaydının olmaması (%51,85), okul kayıt süreçlerine ilişkin sınırlı bilgi (%38,89), okul düzeyinde ret (%12,96) ve kapasite ya da kontenjan kısıtları (%5,56) nedeniyle ortaya çıkmıştır.

Fiziksel erişim engelleri de önemli bir sorun olmaya devam etmektedir; okul dışı kalmış çocukların %16,56'sı mesafe veya ulaşım zorluklarını gerekçe gösterirken, ebeveynlerin %19,94'ü bunu temel bir sorun olarak ifade etmiştir. Çocuk işçiliği, okul dışı çocukların %10,43'ü için rapor edilmiş olup, ebeveynlerin kaygıları (%10,26) ile büyük ölçüde örtüşmekte; bu durum hane halkı ekonomik sıkıntıları ile okul dışı kalma arasındaki bağlantıyı ortaya koymaktadır.

Koruma ve psikososyal faktörler de dışlanmayı etkilemektedir; okul dışı kalmış çocukların %9,82'si akran zorbalığını, %9,82'si eğitimden uzun süre uzak kalmayı, %8,59'u olumsuz akran etkisini ve %6,44'ü Suriye'ye geri dönme niyetiyle bağlantılı isteksizliği bildirmiştir. Engelliliğe ilişkin bariyerler daha küçük bir oranı etkilese de yüksek düzeyde risk oluşturmaktadır: %6,13'ü engellilik hizmetlerine erişimde güçlük yaşadığını, %0,92'si depremler nedeniyle yardımcı cihazlarını kaybettiğini ve %0,61'i kapsayıcı eğitim konusunda eğitimli öğretmen eksikliğini belirtmiştir.

Deprem artakan etkileri sürmektedir; okul dışı çocukların %2,76'sı beton binalara geri dönme korkusunu, %2,15'i ise okulun yıkılmasını bir engel olarak ifade etmiş; buna öğrenme materyalleri ve yardımcı cihaz kayıpları da eşlik etmiştir. Ebeveynlerin çocuklarını okula kaydettirme niyetine ilişkin veriler, %57'sinin çocuklarını kaydettirmeyi planladığını, %43'ünün ise planlamadığını göstermektedir; bunun başlıca nedenleri mali kaygılar (%48,15), kayıt zorlukları (%15,95) ve Suriye'ye geri dönme niyetidir (%17,38).

EÇE en kritik erişim açığını göstermektedir. 456 hanede değerlendirilen 1.172 çocuk arasında %81'i EÇE'ye kayıtlı değildir, yalnızca %19'u devam etmektedir. Başlıca engeller arasında çocukların çok küçük olduğuna yönelik algılar (%55,31), mali kısıtlar veya talep edilen EÇE

giderleri (%34,08), EÇE binalarına olan mesafe (%13,41) ve kapasite sınırlamaları (%5,59) yer almaktadır.

Tablo 1. Çocukların Okul Dışı Olmasının Başlıca Nedenleri

Okul Dışı Olma Nedeni	Yanıtların Yüzdeleri
Diğer*	%38,65
Okul masraflarının karşılanamaması	%36,20
Kayıt sürecinde karşılaşılan sorunlar	%29,75
Okula olan mesafe / ulaşım sorunları	%16,56
Çocuğun çalışıyor olması	%10,43
Akran zorbalığı (okulda veya okul yolunda)	%9,82
Çocuğun uzun süredir okul dışı olması	%9,82
Okula gitmeyen diğer çocukların olumsuz etkisi	%8,59
Suriye'ye geri dönme niyeti	%6,44
Engellilik desteği / hizmetlerine erişimde sorunlar	%6,13
Uygun eğitim fırsatları hakkında bilgi eksikliği	%4,60
Eğitim personelinin (öğretmen veya okul yönetimi) olumsuz etkisi	%4,29
Çocuğun tarımsal faaliyetlerde çalışması	%3,68
Kalabalık sınıflar	%3,68
Hane içi işlere destek olma (yaşlı veya kardeş bakımı dâhil)	%3,37
Beton okul binasına geri dönme korkusu	%2,76
Depremde okulun yıkılmış olması	%2,15
Deprem nedeniyle yardımcı cihaz kaybı	%0,92
Okulda kapsayıcı eğitim konusunda eğitimli öğretmen bulunmaması	%0,61
Deprem nedeniyle kırtasiye malzemelerinin kaybolması	%0,31

Not: *"Diğer" kategorisi altındaki yanıtların büyük çoğunluğu, başlıca sağlıkla ilgili sorunlar ve çocukların yaşça küçük olması durumlarıyla ilişkilidir.

Bulgular, EÇE'den dışlanmanın; belirsiz uygunluk kriterleri, dolaylı mali yükler, sınırlı fiziksel erişim ve hizmetlerin yetersizliği gibi birbiriyle kesişen faktörler tarafından şekillendiğini göstermektedir. Erken eğitim ile uzun vadeli eğitim çıktıları arasındaki güçlü ilişki göz önüne alındığında, EÇE'den dışlanmanın boyutu, eğitime sürdürülebilir katılım açısından önemli bir risk oluşturmakta ve EÇE hizmetlerinin genişletilmesi, ebeveyn farkındalığının artırılması ve eğitime bağlı sosyal destek mekanizmalarının güçlendirilmesi gerekliliğini ortaya koymaktadır.

Genel olarak analiz, EÇE'ye katılmayan veya bu alandan dışlanan çocukların, başlıca ekonomik ve idari kısıtlar tarafından şekillenen birikimli engellerle karşı karşıya olduğunu; EÇE ve ilkokulun ilk sınıflarında dışlanmanın, uzun vadeli eğitim sürekliliği açısından kritik bir tehdit oluşturduğunu göstermektedir.

2. Okul Dışı Kalmanın Coğrafi Örüntüleri

Güneydoğu

Okul dışı kalmış çocuklar Güneydoğu bölgesine geniş bir biçimde dağılmış olup, 1.503 hanede yapılan anket 3.822 çocuğu kapsamış, bunların 701'i okul dışı olarak belirlenmiştir. Bu durum, bölge genelinde önemli düzeyde bir dışlanmaya işaret etmekte ve eğitime erişimdeki engellerin yerel değil, yaygın ve kalıcı nitelikte olduğunu göstermektedir. Göç ve geçmiş şoklardan etkilenen alanları da kapsayan coğrafi dağılım, bu bağlamda okul dışı kalmanın yapısal niteliğini güçlendirmektedir. Genel devam örüntülerine bakıldığında çocukların %18'inin okul dışı olduğu, %82'sinin ise eğitime kayıtlı olduğu görülmektedir.

1.503

anket yapılan hane

701

okul dışı olarak belirlenen çocuklar

kapsanan çocuk sayısı

3.822

%18 okul dışı

%82 eğitime kayıtlı

Yaşa göre ayrıştırılmış veriler, dışlanmanın en çok küçük yaş gruplarında yoğunlaştığını göstermektedir. 6-9 yaş grubu, okul dışı çocukların en büyük kısmını (%54) oluşturmakta olup, bu durum ilkokula başlama düzeyinde kritik engellere işaret etmektedir. Bu örüntü, geç kayıt ve erken kopuş risklerini ortaya koymakta; zamanında müdahale edilmediği takdirde uzun vadeli öğrenme kayıplarına yol açabileceğini göstermektedir. 14-17 yaş arası ergenler okul dışı çocukların %28'ini oluşturmakta ve bu durum uzun süreli devamsızlık, ekonomik baskılar ve örgün eğitime yeniden katılım olasılığının azalmasıyla ilişkili zorlukların sürdüğünü göstermektedir. 10-13 yaş arası çocuklar (%18) ise zamanında yeniden entegrasyon desteği sağlanmadığı takdirde kalıcı dışlanma riski taşıyan geçiş grubunu oluşturmaktadır.

Okul dışı kalmanın başlıca nedenlerine ilişkin analiz, ekonomik engellerin en belirgin faktör

olduğunu göstermektedir. Okulla ilgili masrafların karşılanamaması, yanıtların yaklaşık %39'unu oluşturarak hane halkı mali kısıtlarının eğitime erişimi sınırlamadaki rolünü ortaya koymaktadır. İdari engeller de önemli bir yer tutmakta; kayıt sürecinde karşılaşılan sorunlar yanıtların %23,81'ini oluşturmaktadır ve bu durum belgelendirme ve kayıt prosedürleriyle ilgili zorlukları yansıtmaktadır. Çocuk işçiliği %11,90 oranında rapor edilmekte ve ekonomik kırılganlık ile çocukların gelir getirici faaliyetlere katılımı arasındaki ilişkiyi güçlendirmektedir. Okula olan mesafe veya ulaşım sorunları (%11,90), özellikle dağınık ya da hizmet açısından yetersiz bölgelerde önemli bir engel olmaya devam etmektedir. Okuldan uzun süre uzak kalma (%10,12), eğitimden uzun süre kopmuş çocukların yeniden entegrasyonundaki güçlükleri yansıtarak dışlanmaya katkıda bulunmaktadır. Okulda ya da okul yolunda akran zorbalığı (%8,33) gibi korumaya ilişkin sorunlar da çocukların eğitimden uzaklaşmasına katkı sağlamaktadır. Ayrıca, eğitim fırsatları hakkında bilgi eksikliği (%7,74), okula gitmeyen diğer çocukların olumsuz etkisi (%7,74) ve çocukların tarımsal faaliyetlerde çalışması (%5,95), ekonomik, idari ve sosyal engellerin Güneydoğu bölgesindeki dışlanma örüntülerini nasıl birlikte şekillendirdiğini göstermektedir.

Cinsiyete göre ayrıştırılmış analiz, dışlanmada neredeyse eşit bir dağılım olduğunu göstermektedir; 352 erkek ve 349 kız çocuğu okul dışı olarak belirlenmiştir. Hem erkekler hem de kızlar için ekonomik engeller temel belirleyici olmaya devam etmekle birlikte, bu engellerin görece ağırlığı cinsiyetlere göre farklılık göstermektedir. Kız çocuklar arasında okulla ilgili masrafların karşılanamaması en önemli faktör olup yanıtların %42,35'ini oluşturmaktadır; bunu kayıt sürecinde karşılaşılan sorunlar (%20,00) izlemektedir. Çocuk işçiliği %12,94 oranında, okula mesafe veya ulaşım sorunları ise %11,76 oranında belirtilmiş; bu durum ekonomik baskılar ile fiziksel erişim kısıtlarının kız çocukların eğitime katılımını önemli ölçüde etkilediğini göstermektedir. Akran zorbalığı (%10,59) ve okuldan uzun süre uzak kalma (%8,24) da kız çocukların eğitimden kopmasına katkıda bulunurken, eğitim fırsatlarına ilişkin bilgi eksikliği (%7,06) ve okula gitmeyen diğer çocukların olumsuz etkisi (%7,06) de bu süreci pekiştirmektedir.

Erkek çocuklar arasında, ekonomik ve idari engeller dışlanmanın en temel belirleyicileri olmaya devam etmektedir. Okulla ilgili masrafların karşılanamaması yanıtların %32,35'ini oluştururken, bunu kayıt sürecinde karşılaşılan sorunlar (%26,47) izlemekte; bu durum hanehalkı mali kısıtları ile idari zorlukların birleşik etkisini ortaya koymaktadır. Okula olan mesafe veya ulaşım sorunları %10,78 oranında, okuldan uzun süre uzak kalma ise %9,80 oranında belirtilmiş; bu da uzun süre eğitim dışında kalmış çocukların yeniden entegrasyonundaki güçlüğü yansıtmaktadır. Çocuk işçiliği %8,82 oranında yer alırken, eğitim fırsatları hakkında bilgi eksikliği (%8,82) ve okula gitmeyen diğer çocukların olumsuz etkisi (%6,86) de okul dışı kalmaya katkıda bulunmaktadır. Diğer etkenler arasında çocukların tarımda çalışması (%5,88) ve akran zorbalığı (%4,90) yer almaktadır.

Genel olarak, belirli engellerin dağılımı cinsiyetler arasında kısmen farklılık gösterse de ekonomik kısıtlar, idari engeller ve erişimle ilgili zorluklar hem erkek hem de kız çocuklar için okul dışı kalmanın başlıca belirleyicileri olmaya devam etmektedir. Ayrıca, "diğer" nedenler toplam yanıtların %32,14'ünü oluşturmakta olup; bu nedenler çoğunlukla sağlık sorunları, deprem nedeniyle yer değiştirme ve çocuğun okula kayıt için yaşça küçük görülmesi gibi durumlarla ilişkilidir ve okul devamını etkileyen karmaşık ve bağlama özgü faktörleri yansıtmaktadır.

İstanbul

İstanbul'da anket uygulanan bölgelerde okul dışı çocuklar bulunmakta olup, 429 hanede yapılan anket 1.123 çocuğu kapsamış ve bunların 109'u okul dışında olarak belirlenmiştir. Dışlanmanın genel oranı diğer bölgelere kıyasla daha düşük olsa da bulgular, kentsel bağlamda çocukların eğitime katılımını etkileyen yapısal engellerin devam ettiğini göstermektedir.

Okul dışı çocuklar arasında cinsiyet dağılımı, erkeklerin %62, kızların ise %38 oranında olduğunu göstermekte; bu durum İstanbul'da okul dışı kalmanın orantısız biçimde erkek çocukları etkilediğini ortaya koymaktadır.

Genel devam örüntülerine bakıldığında çocukların %10'unun okul dışında olduğu, %90'ının ise eğitime kayıtlı olduğu görülmektedir. Çocukların çoğunluğu eğitim sistemiyle bağlantısını sürdürse de her 10 çocuktan 1'inin okul dışında olması, büyük bir metropol bağlamında erişim ve devama ilişkin süregelen zorluklara işaret etmektedir.

Okul dışı çocuklar arasında cinsiyet dağılımı, erkeklerin %62, kızların ise %38 oranında olduğunu göstermekte; bu durum İstanbul'da okul dışı kalmanın orantısız biçimde erkek çocukları etkilediğini ortaya koymaktadır.

Yaşagöre ayrıştırılmış analiz, dışlanmanın büyük ölçüde küçük yaş gruplarında yoğunlaştığını göstermektedir. 6-9 yaş arası çocuklar okul dışı çocukların %73'ünü oluşturmakta ve bu durum ilkokula başlama düzeyinde önemli engellere işaret etmektedir. 14-17 yaş arası ergenler %20'sini, 10-13 yaş arası çocuklar ise %7'sini oluşturmaktadır.

Okul dışı kalmanın başlıca nedenlerine ilişkin analiz, ekonomik ve idari engellerin en temel belirleyiciler olduğunu göstermektedir. Okulla ilgili masrafların karşılanamaması yanıtların %32,14'ünü oluştururken, kayıt sürecinde karşılaşılan sorunlar da aynı oranda (%32,14) belirtilmiştir. Erişimle ilgili kısıtlar da önemli düzeydedir; okula mesafe veya ulaşım sorunları yanıtların %26,19'unda yer almaktadır.

Çocuk işçiliği %13,10 oranında rapor edilmiş olup, bu durum hanehalkı ekonomik baskılarının çocukların gelir getirici faaliyetlere katılımı üzerindeki etkisini yansıtmaktadır. Okuldan uzun süre uzak kalma (%10,71) da dışlanmaya katkıda bulunmakta ve uzun süre eğitim dışında kalmış çocukların yeniden entegrasyonundaki güçlüğü göstermektedir. Diğer etkenler arasında Suriye'ye geri dönme niyeti (%9,52) ve engellilik hizmetlerine erişimde yaşanan sorunlar (%8,33) yer alırken; olumsuz akran etkisi (%5,95) ve okulda ya da okul yolunda akran zorbalığı

429

anket yapılan hane

109

okul dışı olarak belirlenen çocuklar

kapsanan çocuk sayısı

1.123

%10 okul dışı

%90 eğitime kayıtlı

(%4,76) eğitim katılımını etkileyen sosyal ve koruma boyutlarının önemini ortaya koymaktadır.

Her iki cinsiyet için de okulla ilgili masrafların karşılanamaması temel engel olmaya devam etmektedir (erkekler ve kızlar için yaklaşık %34–36). Bununla birlikte ikincil belirleyicilerde bazı farklılıklar görülmektedir. Çocuk işçiliği erkek çocuklar arasında daha belirgin (%13 civarında) iken, kız çocuklarda biraz daha düşüktür (%11 civarında). Okula kayıt sırasında karşılaşılan zorluklar her iki grup için de önemli olup, erkeklerin yaklaşık %36'sını, kızların ise yaklaşık %24'ünü etkilemektedir. Fiziksel erişim kısıtları da her iki cinsiyet için bildirilmiş olmakla birlikte, kız çocuklarda (%26 civarında) erkeklere (%21 civarında) kıyasla biraz daha yüksektir.

Özetle, İstanbul bulguları okul dışı kalmanın diğer bölgelere kıyasla daha sınırlı olduğunu ortaya koysa da, altta yatan belirleyicilerin değişmediğini göstermektedir: ekonomik zorluklar, Okula kayıt sırasında karşılaşılan sorunlar ve çocuk işçiliği, kentsel bağlamda bile çocukların eğitime erişimini şekillendirmeye devam etmektedir.

Ege

Ege bölgesinde, özellikle Antalya, Balıkesir ve İzmir'de anket uygulanan alanlarda okul dışında kalan çocuklar bulunmakta olup, 195 hanede yapılan anket 535 çocuğu kapsamış ve bunların 96'sı okul dışında olarak belirlenmiştir. Dışlanmanın genel oranı diğer bölgelere kıyasla görece sınırlı olsa da bulgular, bu kentsel ve yarı kentsel bağlamlarda eğitime erişimdeki yapısal engellerin devam ettiğini göstermektedir. Genel devam örüntülerine bakıldığında çocukların %18'inin okul dışında olduğu, %82'sinin ise eğitime kayıtlı olduğu görülmektedir.

Ege bölgesi (Antalya, Balıkesir ve İzmir) için yaşa göre ayrıştırılmış analiz, okul dışı kalmanın ağırlıklı olarak küçük yaş gruplarında yoğunlaştığını göstermektedir. 6-9 yaş arası çocuklar %51 ile en büyük kısmı oluştururken, 10-13 yaş grubu %26, 14-17 yaş arası ergenler ise %23 oranındadır. Bu durum, dışlanmanın hem küçük yaştakileri hem de ergenleri etkilediğini, ancak en yüksek yoğunluğun ilkokulun ilk yıllarında olduğunu göstermektedir.

Okul dışı kalmanın başlıca nedenlerine ilişkin analiz, ekonomik ve idari engellerin en temel belirleyiciler olmaya devam ettiğini göstermektedir. Okulla ilgili masrafların karşılanamaması yanıtların %38,24'ünü oluştururken, kayıt sürecinde karşılaşılan sorunlar %35,29 oranında rapor edilmiştir; bu durum belgelendirme gereklilikleri ve kayıt prosedürleriyle ilgili idari zorlukları yansıtmaktadır. Erişimle ilgili engeller de önemli bir yer tutmakta; okula olan mesafe veya ulaşım sorunları yanıtların %17,65'inde belirtilmektedir.

Dışlanmaya katkıda bulunan diğer faktörler arasında okulda ya da okul yolunda akran zorbalığı (%8,82), Suriye'ye geri dönme niyeti (%5,88), engellilik hizmetlerine erişimde yaşanan sorunlar (%5,88) ve uzun süre eğitim dışında kalmış çocuklar (%5,88) yer almaktadır. Ayrıca çocukların tarımsal faaliyetlerde çalışması (%2,94), okula gitmeyen diğer çocukların olumsuz etkisi (%2,94), engellilik alanında eğitilmiş öğretmen eksikliği (%2,94) ve kalabalık sınıflar (%2,94) da bildirilen diğer etkenler arasındadır.

Cinsiyete göre ayrıştırılmış bulgular, okul dışı kalan çocuklar arasında %52 kız ve %48 erkek oranı ile cinsiyetler arasında neredeyse eşit bir dağılım olduğunu göstermektedir. Hem erkek hem de kız çocuklar için okulla ilgili masrafların karşılanamaması temel engel olmaya devam etmektedir.

Her iki cinsiyet için de okul dışında kalmanın başlıca nedenleri ağırlıklı olarak ekonomik ve idari engellerle ilişkilidir. Okulla ilgili masrafların karşılanamaması erkek çocuklarda %28,57, kız çocuklarda ise %45,45 oranında en önemli belirleyici olarak ortaya çıkmaktadır. Bunu kayıt sürecinde karşılaşılan sorunlar izlemekte; bu oran erkeklerde %21,43, kızlarda %40,91 olarak görülmektedir.

Özetle, Ege bölgesine ilişkin bulgular, okul dışı kalmanın temel olarak ekonomik ve idari engeller tarafından belirlendiğini; özellikle okulla ilgili masrafların karşılanamaması ve kayıt sürecinde yaşanan zorlukların belirleyici olduğunu göstermektedir. Okula olan mesafe ve ulaşım güçlükleri gibi erişimle ilgili kısıtlar da çocukların okul dışı kalmasına katkıda bulunmaktadır.

Özellikle **Antalya, Balıkesir ve İzmir'i** kapsamaktadır.

195

anket yapılan hane

96

okul dışı olarak belirlenen çocuklar

kapsanan çocuk sayısı

535

%18 okul dışı

%82 eğitime kayıtlı

3. Okul Dışı Kalan Çocukların Yaşa Özgü Dağılımı ve Dışlanma Nedenleri

Tüm yaş gruplarında yapılan analiz, dışlanma nedenlerinin küçük yaş gruplarında sağlık, hazır bulunuşluk ve erken erişim engellerinden; daha büyük yaş gruplarında ise ekonomik baskılar, idari kısıtlar, çocuk işçiliği ve koruma risklerine doğru kademeli bir kayma gösterdiğini ortaya koymaktadır. Kapsama örüntüleri, dışlanmanın özellikle ilkökul ve ergenlik dönemlerinde belirgin biçimde arttığını göstermekte; bu durum finansal destek, esnek kayıt süreçleri, kapsayıcı hizmetler, koruma önlemleri ve devamlılık odaklı stratejileri bir araya getiren, yaşa duyarlı ve katmanlı müdahalelerin ulusal düzeyde koordineli bir çerçeve içinde uygulanmasını gerektirmektedir.

Çocukların Eğitim Programlarına Katılmama Nedenlerinin Özeti - Tüm Yaş Grupları

Analiz, çocukların eğitim programlarına katılmamasının ekonomik, idari, erişimle ilgili, koruma ve kırılganlık faktörlerinin bir araya gelmesiyle ortaya çıktığını ve bu faktörlerin çoğu zaman tekil değil, birbiriyle örtüşen biçimde etkili olduğunu göstermektedir. Ekonomik kısıtlar en önemli belirleyiciler arasında yer almakta; yanıtların %36,20'si, ücretsiz kamu eğitimi mevcut olmasına rağmen ailelerin dolaylı okul giderlerini karşılayamadığını göstermektedir. Bu durum, çocuk işçiliği (%10,43), tarımsal faaliyetlerde çalışma (%3,68) ve hane içi işlere katkı sağlama (%3,37) gibi hane halkı başa çıkma stratejileriyle yakından ilişkilidir.

İdari ve sistem düzeyindeki engeller de önemli bir baskı noktası oluşturmaktadır; çocukların %29,75'i okul kayıt sürecinde sorun yaşamaktadır. Bu zorluklar başlıca belgelendirme eksiklikleri, kayıt prosedürlerine ilişkin bilgi yetersizliği ve okul düzeyinde kapasite ya da uygulama sorunlarıyla ilişkilidir ve dışlanmanın büyük ölçüde sistem içinde yön bulma güçlükleri ile ebeveynlerin eğitim süreçlerine ilişkin sınırlı farkındalığından kaynaklandığını göstermektedir.

Fiziksel erişim engelleri de dışlanmaya katkıda bulunmaktadır; özellikle yüksek yoğunluklu ve yeniden yerleşim alanlarında belirgin olan bu durum, katılımcıların %16,56'sının okula olan mesafe veya ulaşım zorluklarını belirtmesiyle ortaya konmaktadır. Bu durum, özellikle yarı kentsel ve mülteci barındıran bölgelerde nüfus hareketleri ile okul yerleşim planlaması arasındaki uyumsuzluklara işaret etmektedir.

Koruma ve psikososyal faktörler de önemli bir rol oynamaktadır. Çocukların %9,82'si akran zorbalığına (okulda veya okul yolunda) maruz kaldığını bildirirken, aynı orandaki çocuk (%9,82) uzun süre eğitim dışında kalmış olup bu durum yeniden entegrasyonu zorlaştırmaktadır. Olumsuz akran etkisi %8,59 oranında bildirilmiş, ebeveynlerin %6,44'ü ise Suriye'ye geri dönme niyetini ifade etmiş; bu da güvensizlik, aidiyet ve gelecek belirsizliğinin eğitim kararlarını nasıl etkilediğini göstermektedir.

Engeli olan çocuklar ve özel kırılganlıklara sahip çocuklar birikimli dışlanma riskleriyle karşı karşıyadır. %6,13'ü engellilik hizmetlerine erişimde sorun yaşadığını belirtirken, %0,61'i kapsayıcı eğitim konusunda eğitilmiş öğretmen eksikliğini ifade etmiştir. Deprem kaynaklı etkiler daha küçük fakat yüksek riskli bir grubu etkilemeye devam etmektedir; çocukların %2,76'sı beton binalara geri dönmekten korktuğunu, %2,15'i okul yıkımını, %0,92'si ise yardımcı cihaz kaybını bildirmiştir.

Son olarak, yanıtların önemli bir bölümü (%38,65) "diğer" kategorisinde yer almakta olup, bu durum çoğunlukla sağlık sorunları ve çocukların okula kayıt için yaşça küçük görülmesiyle ilişkilidir; bu da sağlık ihtiyaçlarının karşılanmasında ve erken çocukluk ile okula hazır bulunuşluk hizmetlerinde boşluklar olduğunu göstermektedir. Genel olarak bulgular, ekonomik zorluklar ve idari engellerin dışlanmanın temel belirleyicileri olduğunu; koruma sorunları, engellilik ve afet kaynaklı etkilerin ise belirli gruplar için kırılganlığı daha da artırdığını doğrulamaktadır. Bu örüntüler, eğitime erişim, sosyal yardım, koruma, sağlık ve sistem düzeyinde reformları birleştiren bütünleşik ve çok sektörlü müdahalelere duyulan ihtiyacı ortaya koymaktadır.

Çocukların %9,82'si akran zorbalığına (okulda veya okul yolunda) maruz kaldığını bildirirken, aynı orandaki çocuk (%9,82) uzun süre eğitim dışında kalmış olup bu durum yeniden entegrasyonu zorlaştırmaktadır.

EÇE, 3-4 Yaş: Kapsama ve Dışlanmanın Temel Belirleyicileri

Anket 264 aileyi kapsamakta olup, bu hanelerde 681 çocuk tespit edilirken küçük yaşta kişiler arasında halihazırda önemli bir dışlanma kitlesine işaret etmektedir. 3-4 yaş arası çocukların eğitim programlarına katılmamasının başlıca nedeni, hanelerin okul ile ilgili masrafları karşılayamaması olup, katılımcıların %34,8'i tarafından belirtilmiştir; bu bulgu, maliyet engellerinin zorunlu eğitim öncesinde dahi ortaya çıktığını göstermektedir. Bunu, "diğer nedenler" başlığı altında toplanan sağlıkla ilgili sorunlar ve yaş uygunluğu kaygıları (%26,1) izlemekte; bu durum erken çocukluk dönemi hazırbulunuşluğu, tarama ve kapsayıcı EÇE hizmetlerindeki boşlukları yansıtmaktadır. Kayıtlarla ilgili zorluklar (%19,6) erişimi daha da sınırlamakta ve bu aşamadaki idari prosedürlerin etkisini göstermektedir. Okula mesafe ve ulaşım kısıtları (%10,9) ile engellilik hizmetlerine erişimde yaşanan güçlükler (%10,9) gibi yapısal engeller dışlanma risklerini artırmaktadır. Olumsuz akran etkisi, zorbalık ve yapılandırılmış öğrenmeden erken kopuş gibi sosyal faktörler de şimdiden gözlemlenmekte olup, müdahale edilmediği takdirde uzun vadeli dışlanmaya giden yolları işaret etmektedir.

Okul Öncesi Geçiş, 5 Yaş: Kapsama ve Dışlanmanın Temel Belirleyicileri

Analiz, 192 aileden elde edilen ve 491 çocuğu kapsayan verileri yansıtmakta; örgün eğitime kritik geçiş sürecindeki zorlukları ortaya koymaktadır. Okul dışı kalma durumlarının yarısından fazlası (%51,5), sağlık durumları ve yaşça küçük görülme algısına bağlanmakta olup, bu durum okul hazır bulunuşluğu ve esnek kayıt mekanizmalarındaki sistemsel boşluklara işaret etmektedir. Kayıt engelleri (%24,2) özellikle belgeleri eksik olan veya daha önce EÇE deneyimi bulunmayan çocuklar için önemli bir kısıt olmaya devam etmektedir. Mali kısıtlar (%15,2) ve okula mesafe (%12,1) erişimi sınırlarken, erken yaşta çocuk işçiliğine katılım (%9,1) ve uzun süre eğitim dışında kalma (%12,1) hanelerin erken başa çıkma stratejilerini göstermektedir. Akran zorbalığı, olumsuz okul ortamları ve depresyon kaynaklı korkular gibi koruma ile ilgili kaygılar da bu yaş grubunda okul başlangıcını etkileyen hem yapısal hem de psikososyal engellerin varlığını ortaya koymaktadır.

İlkokul Çağı, 6-9 Yaş: Kapsama ve Dışlanmanın Temel Belirleyicileri

Bu yaş grubu en geniş kapsama sahiptir; 920 aileden veri toplanmış, 2.383 çocuk belirlenmiş ve 590 çocuğun okul dışında olduğu kaydedilmiştir; bu durum ilkokulun ilk yıllarında önemli bir dışlanma ölçeğine işaret etmektedir. Bu aşamadaki dışlanma, idari, mali ve sistemsel faktörlerin birleşimiyle şekillenmektedir; sağlık ve yaşa bağlı nedenler (%34,2), kayıtlarla ilgili zorluklar (%30,3) ve okul masraflarının karşılanamaması (%29,7) benzer düzeylerde rapor edilmiştir. Ulaşım ve mesafe engelleri (%16,8), özellikle nüfus yoğunluğu baskısı altındaki kentsel ve depresyon etkilenen bölgelerde erişim kısıtlarını daha da artırmaktadır. Çocuk işçiliği (%8,4) ve akran zorbalığı daha belirgin hâle gelmekte olup, bu durum eğitim sisteminden erken kopuşu yansıtmaktadır. Ayrıca Suriye'ye geri dönme niyeti (%7,7), hanelerin eğitimle ilgili kararlarını etkilemeye başlamış ve kesintili eğitim ile uzun süreli devamsızlık riskini artırmıştır.

Ortaokul, 10-13 Yaş: Kapsama ve Dışlanmanın Temel Belirleyicileri

660 aileden elde edilen ve 1.743 çocuğu kapsayan veriler, 173 çocuğun okul dışında olduğunu göstermekte ve bu yaş grubunda artan terk riski dikkat çekmektedir. Mali engeller belirgin biçimde artmakta; katılımcıların %35,8'i eğitime ilişkin maliyetleri karşılayamamanın başlıca neden olduğunu belirtmektedir. Sağlıkla ilgili ve yaşa bağlı faktörler (%32,5) önemini korurken, kayıt engelleri (%19,2) yeniden kayıt ve sınıf ilerlemesini zorlaştırmaktadır. Ekonomik baskılar çocuk işçiliği (%10,8) ve tarımsal faaliyetler (%4,2) üzerinden daha görünür hâle gelmekte; bu durum hanelerin çocuk gelirine bağımlılığını yansıtmaktadır. Akran zorbalığı, olumsuz akran etkisi ve uzun süre eğitim dışında kalma gibi psikososyal riskler, eğitime bağlılığın zayıfladığını göstermektedir. Engelliliğe bağlı erişim sorunları ve depresyon kaynaklı kayıplar daha az sıklıkta bildirilse de belirli alt gruplar için birikimli kırılma noktaları ortaya koymaktadır.

Ergenler, 14-17 Yaş: Kapsama ve Dışlanmanın Temel Belirleyicileri

Ergen grubu 406 aileyi, 1.065 çocuğu ve 265 okul dışı ergeni içermekte olup kapsama oranına göre en yüksek dışlanma sayısını göstermektedir. Katılımcıların %31,3'ü okula kayıt sırasında karşılaşılan sorunlarını bildirmekte ve bu durum çoğunlukla belge eksiklikleri, yaş-sınıf uyumsuzluğu veya ortaöğretim kapasite yetersizliğiyle ilişkilidir. Ekonomik zorluklar (%28,4) önemli bir kısıt olmaya devam ederken, sağlık ve yaşa bağlı faktörler (%25,4) de katılımı etkilemektedir. Ortaöğretim kurumlarına olan mesafe (%14,9), akran zorbalığı (%10,5) ve çocuk işçiliği (%9,0), yapısal ve korumaya ilişkin risklerin birleştiğini göstermektedir. Özellikle Suriye'ye geri dönme niyeti (%6,0) ergenler arasında daha belirgin olup, kısa vadeli geçim stratejileri veya göç planlaması lehine eğitimden uzaklaşma kararlarını etkilemektedir. Uzun süreli kopuş, kalabalık sınıflar ve olumsuz okul ortamları da bu aşamada devamı daha da zayıflatmaktadır.

4. Uyruk: Okul Dışı Kalmanın Temel Belirleyicileri

Suriyeli Çocuklar Okul Dışı Kalmanın Temel Belirleyicileri ve Geri Dönüş Niyetleri

OD Ebeveyn Anketi verileri, Suriyeli haneler için okul dışı kalma örüntüsünün eğitim talebinin düşüklüğünden ziyade ekonomik zorluklar, idari engeller ve geleceğe yönelik belirsizlik tarafından şekillendiğini ortaya koymaktadır. Çalışma 1.849 Suriyeli aileye ulaşmış, 5.120 çocuğu kapsamakta ve 846 Suriyeli çocuğun eğitim programlarına katılmadığını tespit etmiştir. Genel kayıt eğilimleri daha geniş bulgularla örtüşmekte, verinin güvenilirliğini doğrularken kalıcı yapısal boşluklara işaret etmektedir.

Ekonomik kısıtlar en belirleyici dışlanma faktörü olmaya devam etmektedir; yanıtların %36,90'ı dolaylı okul giderlerinin karşılanamadığını göstermektedir. Bunu, belgelendirme, adres kaydı ve prosedürlere ilişkin sınırlı bilgiyle bağlantılı zorlukları yansıtan okula kayıtla ilgili engeller (%29,66) izlemektedir. Mesafe ve ulaşım sorunları (%16,90) özellikle kentsel, yarı kentsel ve yeniden yerleşim alanlarında erişimi daha da sınırlamaktadır; bu durum okul yerleşim planlamasının nüfus hareketlerine yeterince uyum sağlayamadığını göstermektedir.

Koruma ve psikososyal faktörler Suriyeli çocuklar için dışlanma risklerini artırmaya devam etmektedir. Akran zorbalığı (%9,66), eğitimden uzun süre uzak kalma (%9,31) ve olumsuz akran etkisi (%8,97), güvenlik, aidiyet ve sosyal çevrenin eğitime katılım üzerindeki etkisini ortaya koymaktadır. Çocuk işçiliği (%10,34) ve tarımsal faaliyetlerde çalışma (%2,76), hanelerin süregelen ekonomik baskılar karşısındaki başa çıkma mekanizmalarını yansıtmaktadır.

Suriyeli aileler için kritik ve ayırt edici bir faktör, katılımcıların %7,24'ü tarafından çocukların eğitim programlarına katılmama nedeni olarak belirtilen Suriye'ye geri dönme niyetidir. Sayısal olarak ekonomik ve idari engellerden daha düşük bir oranı temsil etse de bu faktör stratejik açıdan önemli olup, geleceğe ilişkin belirsizlikleri, geçici yerleşim algısını ve uzun vadeli eğitim yollarına yatırım yapma konusundaki tereddütleri yansıtmaktadır. Bu bulgu, geri dönüş niyetine bağlı dışlanmanın eğitime yönelik bir reddi değil, kalış süresine ve ev sahibi ülkenin eğitim sisteminin uygunluğuna dair belirsizlikten kaynaklandığını göstermektedir.

Engelliliğe ilişkin engeller (%6,90) ile beton binalara geri dönme korkusu (%3,10), okul yıkımı (%2,41) ve yardımcı cihaz kaybı (%0,69) gibi depremin artakalan etkileri daha küçük ancak kırılğan bir alt grubu etkilemekte ve hedefe yönelik, uzmanlaşmış müdahaleler gerektirmektedir.

Son olarak, yanıtların önemli bir bölümü (%37,24) "diğer" kategorisinde yer almakta olup, bu durum büyük ölçüde sağlık sorunları ve çocukların yaşça küçük görülmesiyle ilişkilidir; bu da erken çocukluk dönemi hizmetleri, okula hazır bulunuşluk ve sağlık-eğitim bağlantılarında boşluklar olduğunu göstermektedir. Genel olarak bulgular, Suriyeli çocuklar için okul dışı kalmanın ekonomik, idari, koruma ve yerinden edilme ile ilişkili faktörlerin kesişimiyle şekillendiğini; geri dönüş niyetinin kayıt konusundaki kararsızlığı artıran kesişen bir belirleyici olarak işlev gördüğünü ve bütünsel eğitim, sosyal koruma ve kalıcı çözümlere duyarlı programlamaya duyulan ihtiyacı güçlendirdiğini doğrulamaktadır.

Ekonomik kısıtlar en belirleyici dışlanma faktörü olmaya devam etmektedir; yanıtların %36,90'ı dolaylı okul giderlerinin karşılanamadığını göstermektedir.

Afgan Çocuklar Okul Dışı Kalmanın Temel Belirleyicileri

OD Ebeveyn Anketi verileri, Afgan haneler için okul dışı kalmanın büyük ölçekli ekonomik kısıtlardan ziyade başlıca idari engeller, eğitimden uzun süreli kopuş ve sağlık ile yaşa bağlı faktörler tarafından şekillendiğini göstermektedir. Değerlendirme 58 Afgan aileye ulaşmış, 146 çocuğu kapsamakta ve 24 Afgan çocuğun eğitim programlarına katılmadığını ortaya koymaktadır. Örnekleme büyüklüğü daha küçük olmakla birlikte, bulgular Afgan çocukları etkileyen dışlanma dinamiklerine ilişkin önemli göstergeler sunmaktadır.

Cinsiyete göre ayrıştırılmış veriler, belirgin bir dengesizliği ortaya koymakta; okul dışı çocukların %67'si kız, %33'ü erkek çocuklardan oluşmaktadır. Bu durum, Afgan kız çocuklarının dışlanmaya karşı daha yüksek bir kırılganlık taşıdığını göstermektedir. Yaş analizi, dışlanmanın ağırlıklı olarak ilkökul düzeyinde düzeylerinde ortaya çıktığını göstermekte; okul dışı çocukların %58'i 6-9 yaş grubunda yer alırken, %38'i 14-17 yaş arası ergenlerden oluşmaktadır. Bu bulgu, hem gecikmiş okula başlama hem de uzun süreli devamsızlığın temel dışlanma yolları olduğunu ortaya koymaktadır.

En sık bildirilen engeller "diğer" kategorisinde (%55) toplanmakta olup, büyük ölçüde sağlıkla ilgili sorunlar ve çocukların yaşça küçük görülmesiyle ilişkilidir; bu durum erken çocukluk gelişimi, okula hazır bulunuşluk ve sağlık-egitim bağlantılarındaki boşluklara işaret etmektedir. Kayıtlı ilgili zorluklar da

(%55) başlıca engellerden biri olarak öne çıkmakta ve belgelendirme, sistem içinde yön bulma ve doğru bilgiye erişim konularındaki güçlükleri yansıtmaktadır. Ayrıca çocukların %20'sinin uzun süredir eğitim programlarına katılmadığı belirtilmiş olup, bu durum yerleşik bir dışlanma örüntüsünü ve kalıcı kopuş riskinin arttığını göstermektedir.

Ekonomik kısıtlar daha düşük oranda bildirilmiş olmakla birlikte önemini korumaktadır; yanıtların %15'i okul ile ilgili masrafların karşılanamadığını belirtmektedir. Koruma ve okul ortamına ilişkin faktörler de dışlanmaya katkıda bulunmaktadır; okula gitmeyen akranların olumsuz etkisi (%10), eğitim personeliyle olumsuz deneyimler (%10) ve akran zorbalığı (%10) bu kapsamda öne çıkmaktadır. Daha küçük oranlarda olmak üzere çocuk işçiliği (%5), mesafe ve ulaşım sorunları (%5), kalabalık sınıflar (%5) ve hane içi bakım sorumlulukları (%5) da bildirilen diğer engeller arasında yer almakta olup, birbirini kesen ancak görece daha düşük yoğunlukta etkili faktörleri yansıtmaktadır.

Genel olarak bulgular, Afgan çocuklar için okul dışı kalmanın güçlü biçimde idari kısıtlar, ilkökul başlangıcı düzeyindeki erişim sorunları ve uzun süreli devamsızlık tarafından şekillendiğini; kız çocukların orantısız biçimde etkilendiğini göstermektedir. Sağlık ve yaşa bağlı nedenlerin belirginliği, erken tanılama, okula hazır bulunuşluk desteği, hedeflenmiş kayıt desteği ve cinsiyete duyarlı erişim stratejilerinin yanı sıra, eğitimden uzun vadeli kopuşun önlenmesi için sistem düzeyinde kolaylaştırıcı mekanizmalara duyulan ihtiyacı ortaya koymaktadır.

5. OD Ebeveyn Anketi Bulgularına Dayalı Öneriler

1. Ekonomik Engelleri Azaltmak İçin Eğitime Bağlı Sosyal Destekleri Güçlendirme

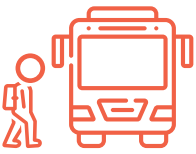
Dolaylı eğitim maliyetlerinden kaynaklanan okul dışı kalmayı azaltmak için eğitime bağlı sosyal desteklerin genişletilmesi kritik önem taşımaktadır. MEB, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı (ASHB), UNICEF, ESÇG üyeleri ve diğer ortaklarla iş birliği içinde, özellikle birden fazla çocuğu okul dışında olan ekonomik açıdan kırılgan haneleri hedefleyen nakdi ve aynı destekleri güçlendirmesi önerilmektedir. Eğitim, sosyal koruma, geçim kaynakları ve çocuk koruma müdahaleleri arasındaki uyumun artırılması; çocuk işçiliği gibi olumsuz başa çıkma stratejilerinin azaltılması ve sürdürülebilir okul katılımının desteklenmesi açısından gereklidir. Özellikle ilk sınıflar ve EÇE düzeyinde kayıtları caydırmaya devam eden gayriresmî maliyetlerin ortadan kaldırılması için ücretsiz eğitim politikalarının sıkı biçimde uygulanmasına yönelik savunuculuk çalışmaları sürdürülmelidir.

2. Okula Kayıt Süreçlerini Basitleştirme

Süregelen idari engelleri azaltmak için ESÇG üyelerinin, MEB ve ilgili kurumlarla yakın koordinasyon içinde, belgelendirme, adres kaydı ve okul düzeyinde kayıt sorunları yaşayan ailelere destek sağlayacak yapılandırılmış vaka çözüm mekanizmaları oluşturması önerilmektedir. Standartlaştırılmış ve çok dilli okula kayıt rehberleri okullar, toplum merkezleri ve saha ekipleri aracılığıyla yaygın biçimde paylaşılmalı, böylece bakım verenlerin kayıt süreçlerine ilişkin farkındalığı artırılmalıdır. Okul reddi veya kapasite kısıtları içeren durumlar için yönlendirme mekanizmaları güçlendirilmeli; kapsayıcı kayıt politikaları ve yasal haklar konusunda okul yöneticilerine düzenli kapasite geliştirme çalışmaları sunulmalıdır.

3. Okullara Fiziksel Erişim ve Ulaşımı İyileştirme

Eğitime fiziksel erişimin iyileştirilmesi, koordineli planlama ve yatırım gerektirmektedir. MEB'in yerel belediyeler, ESÇG üyeleri ve bağışçılarla iş birliği içinde kentsel, yarı kentsel, yeniden yerleşim ve mülteci barındıran alanlarda okul hizmet alanı ve erişim haritalaması yapması önerilmektedir. Bu analizlere dayalı olarak, sübvansiyonlu okul ulaşımı, okul yerleştirmelerinin yeniden düzenlenmesi ve topluluk temelli çözümler gibi ulaşım seçenekleri genişletilmelidir. Erişim boşluklarının devam ettiği yerlerde, eğitime eşit erişimi sağlamak amacıyla geçici veya uydu öğrenme alanlarının oluşturulması değerlendirilmelidir.

4. EÇE'yi Stratejik Öncelik Olarak Genişletme

EÇE'deki dışlanmanın boyutu göz önüne alındığında, MEB, UNICEF ve ESÇG üyelerinin OD planlama, savunuculuk ve kaynak mobilizasyonu süreçlerinde EÇE'yi açık biçimde önceliklendirmesi önerilmektedir. Düşük maliyetli, toplum temelli EÇE modelleri hizmete erişimin sınırlı olduğu bölgelerde yaygınlaştırılmalı; erken eğitimin gelişimsel faydaları ve uygunluk kriterlerine ilişkin ebeveyn farkındalığını artıran hedefli kampanyalar yürütülmelidir. Dolaylı maliyetlerin azaltılması ve fiziksel erişim ile kapasite kısıtlarının giderilmesi için sosyal koruma aktörleriyle koordinasyon güçlendirilmelidir.

5. İlk Sınıf Kayıtlarını Teşvik Etme ve Uzun Süreli Kopuşu Önleme

Uzun vadeli dışlanmayı azaltmak için 6–9 yaş grubunda birinci sınıf kayıtlarının saha çalışmaları ve kayıt destek faaliyetlerinde önceliklendirilmesi önerilmektedir. Yaşı küçük olan, gecikmeli kayıt yaptıran veya hiç kayıt yaptırmamış çocuklar için okul hazırlık, yetiştirme ve telafi programları güçlendirilmelidir. Okullar, uzun süreli devamsızlık durumlarını önceden tespit edecek basit erken uyarı mekanizmalarıyla desteklenmeli; böylece kopuş kalıcı hâle gelmeden zamanında yeniden entegrasyon sağlanmalıdır.

6. Çocuk İşçiliğini Önlemek İçin Bütünleşik Müdahaleler

Çocuk işçiliğinin önlenmesi çok sektörlü ve bütünleşik müdahaleler gerektirmektedir. OD Ebeveyn Anketi kapsamında tespit edilen tüm okul dışı çocukların çocuk işçiliği riski açısından sistematik olarak değerlendirilmesi ve mevcut çocuk koruma mekanizmalarına yönlendirilmesi önerilmektedir. Çalışan çocukların eğitime yeniden katılımını kolaylaştırmak amacıyla telafi programları ve yarı zamanlı esnek öğrenme modelleri genişletilmelidir. Haneler için tamamlayıcı ekonomik destek ve geçim kaynaklarına erişim olanakları güçlendirilerek işgücü kaynaklı dışlanmanın temel nedenleri ele alınmalıdır.

7. Koruma, Okul Güvenliği ve Psikososyal Desteği Güçlendirme

Okul güvenliği ve çocukların iyi oluşunu artırmak için zorbalıkla mücadele mekanizmaları; okul genelinde politika geliştirme, gizli bildirim sistemleri ve öğretmen eğitimleri yoluyla güçlendirilmelidir. Ruh sağlığı ve psikososyal destek (RSPSD) hizmetleri, özellikle uzun süreli devamsızlık yaşayan veya şiddet, korku ya da yerinden edilme deneyimi olan çocuklar için OD faaliyetleri ve okul temelli programlara daha fazla entegre edilmelidir. Okula gidiş-geliş güzergâhları ve okul içi güvenliğin artırılması için koruma aktörleriyle koordinasyon sağlanmalıdır.

8. Engeli Olan Çocuklar İçin Kapsayıcı Eğitimi Güçlendirme

MEB'in ESÇG üyeleri ve bağışçılarla iş birliği içinde kapsayıcı eğitim sistemlerini güçlendirmesi önerilmektedir. Bu kapsamda engellilik hizmetlerine yönlendirmelerin artırılması, yardımcı cihaz ve öğrenme materyallerinin sağlanması ve öğretmenlerin kapsayıcı eğitim uygulamaları konusunda eğitilmesi gerekmektedir. Okullar, makul uyumlaştırma uygulamalarını hayata geçirme ve bireyselleştirilmiş destek planları oluşturma konusunda desteklenmeli; özellikle deprem gibi afetlerden etkilenen çocuklara özel dikkat gösterilmelidir.

9. Deprem Kaynaklı Süreğen Engelleri Giderme

İyileştirme çalışmaları devam ederken, deprem duyarlı hedefleme eğitim planlama ve izleme süreçlerine entegre edilmelidir. Okul binalarına geri dönmeye yönelik korkuları azaltmak için güvenli okul farkındalık çalışmaları yürütülmeli; kaybolan öğrenme materyalleri ve yardımcı cihazların temini önceliklendirilmelidir. Altyapı sorunlarının sürdüğü yerlerde, eğitimin devamlılığını sağlamak için geçici veya alternatif öğrenme düzenlemeleri desteklenmelidir.

10. Suriyeli Çocuklar İçin Kalıcı Çözümlere Duyarlı Yaklaşımlar

Geri dönüş niyetine bağlı kayıt tereddütlerini azaltmak için Suriyeli ailelere yönelik eğitim bilgilendirme ve danışmanlık faaliyetlerinde, eğitimin farklı bağlamlarda geçerliliği ve uzun vadeli değeri vurgulanmalıdır. Algılanan riskleri azaltmak amacıyla esnek eğitim fırsatları teşvik edilmeli ve kalış süresine bakılmaksızın kapsayıcı erişim sağlanmalıdır. Belirsizliklerin azaltılması ve sürdürülebilir katılımın güçlendirilmesi için eğitim, koruma ve sosyal hizmetler arasında koordinasyon artırılmalıdır.

11. Afgan Çocuklar İçin Hedefli ve Cinsiyete Duyarlı Müdahaleler

Afgan çocukları, özellikle kız çocukları etkileyen özgül dışlanma örüntüleri dikkate alınarak, ilgili kurumlarla koordinasyon içinde hedefli kayıt ve belgelendirme desteğinin güçlendirilmesi önerilmektedir. İlk sınıf kayıtları ve okul hazırlığı müdahaleleri önceliklendirilirken, Afgan kız çocuklarının karşılaştığı engelleri ele alan cinsiyete duyarlı saha çalışmaları yürütülmelidir. Sağlık-eğitim yönlendirme mekanizmalarının güçlendirilmesi ve toplum temelli katılımın artırılması, uzun süreli eğitim kopuşunun önlenmesi açısından kritik önemdedir.

12. Veri Kullanımı, İzleme ve Çok Sektörlü Koordinasyonu Güçlendirme

Kanıtla dayalı planlamayı geliştirmek için OD Ebeveyn Anketi verilerinin kalite, ayrıştırma ve özellikle engeli olan çocuklar ile ilkökul düzeyindeki öğrenciler dahil kırılğan grupların temsiliyeti açısından güçlendirilmesi önerilmektedir. ESÇG üyeleriyle düzenli ortak değerlendirme ve doğrulama süreçleri kurumsallaştırılmalı ve savunuculuk ile program geliştirme çalışmalarına yön vermelidir. Ulusal ve alt ulusal düzeylerde eğitim, sosyal koruma, sağlık ve koruma sektörleri arasındaki koordinasyonun güçlendirilmesi, örtüşen engellerin ele alınması ve tekrarlayan dışlanmanın azaltılması açısından hayati önem taşımaktadır.

